

Szakolczay Lajos

A grafika eleganciája

Ürmös Péter művészetéről

(Névjegy, adatokkal)

Ürmös Péter (1956) Pápán született, Pécsen szerzett rajztanári diplomát. Tanulmányok: Salzburg (litográfia), Budapest (kolorisztika, színdinamika, építészeti formatervezés, számítógépes grafika). Családi indíttatás révén – nagyapja, idős Ürmös Péter (1879–1925) festőművész volt, és jogász édesapja ugyancsak rajzolt – már korán eljegyezte magát a művészetrel. Kiváló mestereknél tanult, többek közt Pápán A. Tóth Sándornál és Heitler Lászlónál, Pécsen Soltra Eleménnél. Salzburgban Werner Otte vezette be a litográfia titkaiba.

1986 és 1988 között elvégezte a dr. Nemcsics Antal (aki ugyancsak egyik legfőbb mestere volt) vezetésével indított Színdinamikai és építészeti formatervezői szakmérnöki szakot a Budapesti Műszaki Egyetemen. 1989-ben Rómában, 1998-ban Milánóban (Europeo di Desing), 2012-ben Budapesten ösztöndíjas. Számtalan külföldi és itthoni konferencián vett részt. Szervezésben, előadások megtartásában elsőrangú. Tanárként lelkiismeretes munkát végzett. Publikációi a színdinamika körétől a kisgrafika megannyi kifejezőmódjáig terjednek. Több mint félszáz egyéni kiállítása volt; Magyarországon kívül Dániában. Litvániában, Lengyelországban és Németországban is.

(Hagyomány, műveltségélmény, utazás)

Talán fél éve is van, hogy Ürmös Péter több mint száz kicsi és nagy grafikai lapját forgatom. Elsőbben ami érdekelt: művészetének mi a titka? A vonal létélménnyé váló válása? A bravúros technika (linó- és fametszet, rézkarc, litográfia, akvatinta stb.) révén kifejezett „külső” és „belső” világ szépészeti teljességigénye, többször a reneszánszra visszautaló fény-ittassága? A mérnöki szem pontossága? Főképp az ex librisek tekintetében a sűrítés jellemrajzként való visszaadása? Az Európa-utazásokban meglelt, fokozatosan erősödő önkifejezés magabiztossága? Mindez együtt.

S ezen kívül az otthonosságérzésnek valaminő etikai rangra való emelése. Amelybe a családi hagyomány ápolása éppúgy beletartozik, mint a közösség, a haza iránti munkás alázat. Talán történelmi búvárkodásnak is mondhatnánk, ahogyan édesapja hadifogságban készült rajzait – visszaemlékezésével együtt – közzé tette (*Dr. Ürmös László rajzai az orosz hadifogságban* – Pápa, 1998, Jókai Mór Városi Könyvtár).

Evvel nem akart mást, mint megmutatni: a sokszor iszonytató körülmények között is működik az erkölcs. Amely a dokumentum-lét erősítésével, a vallomásnál magasabb szinten, csaknem vádbeszédként is olvasható. A cigarettapapírra készített 6×9 cm-es rajzok, a barakklet zsúfoltságát (egy-egy barakkba 500–800 fő volt belezsúfolva), fojtogató levegőtlenességét és némelykor kesernyés humorát visszhangozva – *Foksányi tiszti tábor, Uszmány: 1945 Karácsony a mi szakaszunknál, Voronyezsbe indulás előtt, Kályhaépítés, Zúg cipészde Uszmányban* stb. –, bizonyos szabadságdallamot helyettesítő, jól helyettesítő kiáltások: a megmaradás törvényszerűségét hirdetik. Hiszen a Dnyeszter, a Dnyeper, majd a Don folyó hídjain átvonuló sereg – csak két és fél év múlva érkeztek (már aki meg nem halt) haza – minden lépésével a töretlen hitről tanúskodott.

Tehát az apának és a nagyapának (akivel együtt művészként többször kiállított) nagyon is fontos – lélekerősítő – szerepe volt abban, hogy a képek között felnövő és eszmélkedő ifjú, minő arany gyermekkor!, azt a pályát válassza, amelyre már süvölvényként késztetést érzett. Ha a nagyapa a művein szereplő adriai, velenicei városrészletekkel az idegenben való tanulás-töltekezést, vagyis európaiságát hangsúlyozta, az unoka hogyan választotta volna egyik életcélnek az utazások és bolyongások révén megszerezhető növekedést mint a rajzi vonal által meghatározott karakteres világmagyarázatot.

Az érés fokozata, noha a korai grafikák sem érdektelenek, jól látható az életművön.

A több mint negyven évvel ezelőtti indíttatás ugyan a természetvédelemben, a zöld mint téma körüli igényes gondolkodásban ölt alakot – ezt az időszakot a linómetszet uralja –, ám a feszes szerkezet, a diagonális szerkesztés (*Terra Madre* – 1983, *Madárfészek* – 1984) és a vertikális osztottság drámája (*Űr-hajó-törés* – 1983) túllép a központi sugallaton, s így a grafikai lapok szépségfaktora összetettebb mint elsőre gondolnánk.

Noha a linótechnika teremtette feltérzékenység egyes illusztrációknak is sajátja – egyikben a küzdelem dinamikája testesül meg (*Zrínyiász – Radvoj és Juranics*), a másikat a csaknem absztrakttá lett figuralitás élteti (*Ady: Héja-nász az avaron*), a harmadikat a vertikális alakhalmozás teszi érdekessé (*Kosztolányi Dezső: Akarsz-e játszani*), míg a *Szinbád utazásai* című fametszetet a groteszk hölgyarc és a női láb kelleme –, nem egyedüli Ūrmös ilyesféle „kitekintése”, hiszen nem egy ex libris és emléklap, megannyi műveltség-történeti adatot közölve, szintén evvel a módszerrel él (*Móricz Zsigmond Társaság, Szentendre; Zrínyi Miklós 1620–1664; In memory of Bulgakov; Széchenyi emléklap; Vasné Tóth Kornélia*). És kitűnő linómetszetek, a feltélményen átlépve szinte rajzi-vonal érzékenységgel (a részletekre ugyancsak ügyelve) avatják az utazásokat megörökítő látványvilágot kultúrtörténeti-épitészeti csodává. A műveltségélményből kinövő grafikákon nem nehéz

észrevenni a belső indíttatásból fokozatosan kicsúcsosodó élményt. Se szeri, se száma az ilyen grafikai lapoknak (*Salzburgi dóm; Moszkvai tornyok; Venezia – mindhárom 1993*).

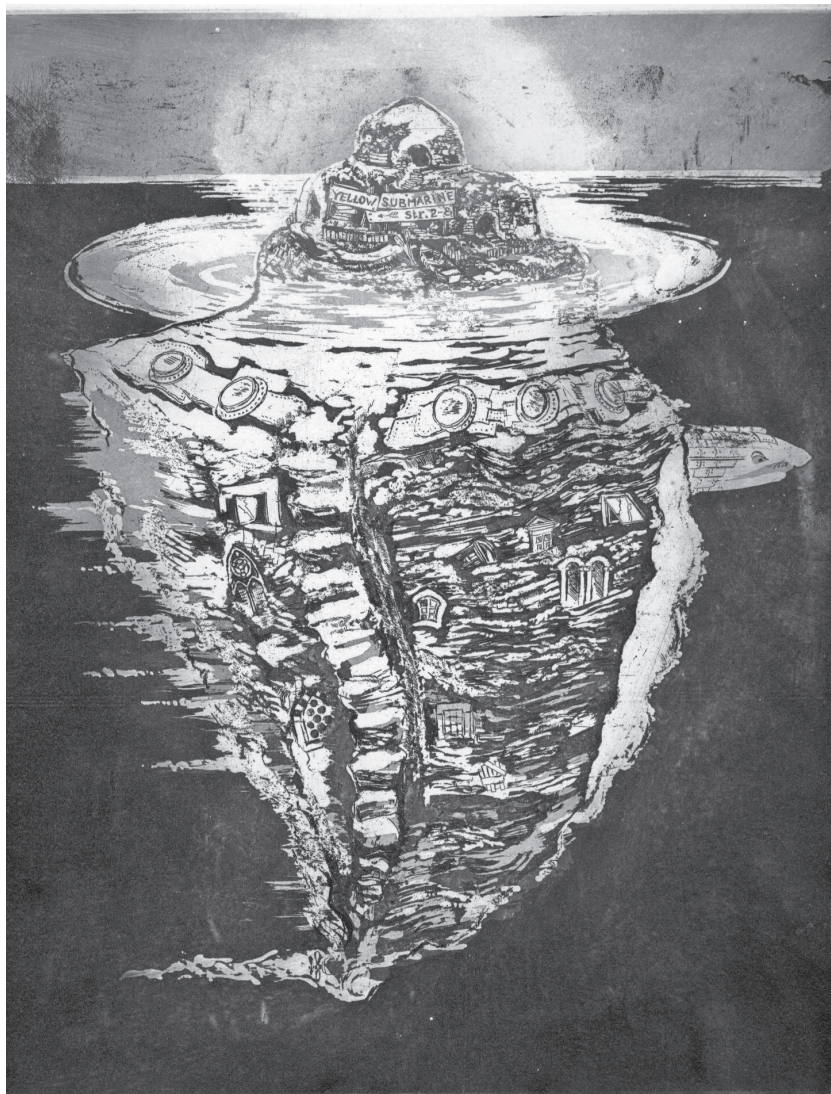
Ürmöst a rézkarctechnikája (rézkarc, akvatinta), pontosabban az evvel a megoldással létrejövő, gyakran a színélményt is fókuszba emelő elegancia (lélekemelő pontosság) egyenesen lenyűgözi. Szívesen rándul ki a mítosszá (is) emelhető életérzés területére – *Emlék (1993), Csigaház (1995), Csillagközi üzenet (1996)* –, ám városképei az építészeti látványt szinte személyes hangú vallomássá emelik. Mindöjüket, nem árt ismételni, az elegáns vonal-vezetés, az időbarangolásokban a korszakokat is megőrző (néhánykor egymásra montírozó) hallatlan érzékenység jellemzi. Ebből a szempontból szinte nincs is különbség az egyes nyomatok között (*Limburgi kolostor – 2011, Városkapu, Toscana – 1999, Via Roma – 1997, Rue Strasbourg – 2008, Német udvar – 2019, Turkui katedrális – 2020*). Egy-egy esetben valaminő „történet” élénkíti a városképet (*Szerenáda, Velencei történet – mindkettő 2011*).

Az életmű egyik, ha nem a legfontosabb sarkpontja a könyvjegy. Ezekben a nem egy külföldi díjat is eredményező ex librisekben a művész kitombolhatja magát. A kicsi, sokszor bélyegnyinél alig nagyobb terület sosem akadály, hogy a grafikusművész fantáziája valósággal szárnyaljon. Most nem említem a *Kisgrafika* (folyóirat, társaság) körüli áldozatos tevékenységét, sokkal inkább ex libriseinek hangulati tökélyére hívnám föl a figyelmet. Nem véletlen, hogy ezeknek a kis remekeknek is a technikai sokarcúság a velejárójuk (linó- és fametszet, rézkarc, litográfia).

Természetesen sokszor a megrendelő kéri a „téma” kifejtését, a bravúr itt is elengedhetetlenül szükséges. De ha saját kútfejéből táplálkozik, a megannyi rajzi ötlet csaknem jellemrajzá áll össze. Elég legyen csak a Paolo Tiezzi, a Herbert Schwarz, a Dr. Szij Rezső, a Dr. Gombos László, a Solti László, a Dr. Augustinovicz Fülöp és a Vasné Tóth Kornélia nevére készített ex libris megemlézése.

Nem véletlen az életműben eme műfaj kitüntetettsége, amit az is bizonyít, hogy Ürmös Péter, aki tizenhét éves korában alkotta meg saját ex librisét, eddig több mint háromszáz könyvjegyet és kisgrafikát készített. Érdemes ideidézni az Országos Széchényi Könyvtár munkatársának, az ex libris tudós kutatójának, Vasné Tóth Kornéliának egyik tanulmány-részletét. „Ürmös Péter ex librisein latinos műveltségének és olasz tanulmányútjainak is köszönhetően megelevenedik a reneszánsz, a humanizmus kora. Felidéződik például a 15–16. századi Aldus Manutius velencei humanista, nyomdász és kiadó, az Aldine Nyomda megalapítója portréja és nyomdászjelvénye. A 16. században működő Gerardus Mercator flamand térképész, a modern térképészet mestere arcképét a földgolyót tartó titán, Atlasz alakja egészíti ki. Ürmös Péter több ex librisén a rézkarc technikát akvatinta eljárással egészítette ki, ezzel érve el különböző tónusú, árnyalt, foltszerű hatást.”

Az egyik vele készült interjúban a kérdező arról érdeklődött, hogy mi Ürmös Péter hazafiságának a lényege. A pontos válasz egyúttal saját maga rajzolta jellemkép is. „Röviden fogalmazva, a közösségért végzett munka, de nevezhetjük szolgálatnak is. Tudásunk legjavát adva kell hasznára lennünk annak a közösségnek, amihez tartozunk. Ezt belső motivációtól hajtva és nem pedig köszönetet várva kell végeznünk.”

Csigaház – rézkarc, akvatinta (1995)